

City University of New York (CUNY)

CUNY Academic Works

Publications and Research

CUNY Graduate Center

2020

'Moules & Frites': De Valtònyc a Josep Miquel o la transformació d'un bandoler adolescent

Antoni Pizà
CUNY Graduate Center

[How does access to this work benefit you? Let us know!](#)

More information about this work at: https://academicworks.cuny.edu/gc_pubs/857

Discover additional works at: <https://academicworks.cuny.edu>

This work is made publicly available by the City University of New York (CUNY).
Contact: AcademicWorks@cuny.edu

MOULES & FRITES: DE VALTÒNYC A JOSEP MIQUEL O LA TRANS- FORMACIÓ D'UN BANDOLER ADOLESCENT

Antoni Pizà

El 2018, el raper Valtònc va ser condemnat per uns càrrecs tan greus com inaudits. Va esquivar la presó marxant a Bèlgica, i es va convertir en un símbol de la llibertat d'expressió. Amb el temps, però, ha canviat la bel·licositat del rap per un discurs polític més matisat.

A mitjans de maig del 2018, la Policia Nacional de Palma va crear un dispositiu preventiu per evitar la fuga del *raper* (cantant, músic, rimador, provocador) Josep Miquel Arenas Beltrán (Sa Pobla, 1993) conegut com a Valtònc. L'artista acabava de ser condemnat per l'Audiència Nacional i el Tribunal Supremo a tres anys i mig de presó i una multa de tres mil euros. Els càrrecs eren tan greus com inaudits: enaltiment del terrorisme i humiliació de víctimes, calúmnies i injúries a la Corona i amenaces a un individu.

Seguint els protocols habituals, la Policia va enviar una instància a l'aeroport de Palma sol·licitant que informessin si el dit Valtònc havia sortit o havia fet cap reserva amb intenció de sortir de les Balears. La Policia també va muntar un dispositiu de vigilància, una estratègia que va resultar ser catastròfica perquè el poble de Valtònc està fora de la seva jurisdicció immediata i cau dins l'adscripció de la Guardia Civil. Però la gran sorpresa de les autoritats —del tot inesperada— va ser que dotzenes de persones van començar a comprar-li bitllets d'avió a nom seu. Posteriorment, es va saber que aprofitant el desconcert de les forces policials —o fins i tot abans— Valtònc havia evadit la vigilància i ja es trobava en un destí segur i desconegut. Quan les autoritats van emetre la reglamentària euroordre, Valtònc ja havia arribat a Bèlgica, tenia un número nou de mòbil i començava a cercar pis i feina.

A Bèlgica, en els darrers dos anys, el seu equip de defensa ha recorregut l'ordre d'extradició i fins aquí els jutjats sempre han dictaminat a favor seu. Els advocats de Valtònc han argumentat que se li ha aplicat una llei del 2015, quan els suposats delictes són del 2012, i han qüestionat si les infraccions espanyoles tenen equivalent a Bèlgica. Però més enllà de qüestions jurídiques primirades, la majoria de persones que han seguit el cas s'han posicionat en tres bàndols: els qui troben la sentència justa, injusta o desproporcionada.

Sigui com sigui, l'actuació de les autoritats espanyoles ha internacionalitzat no just el cas de Valtònc, fins fa poc un obscur artista local, sinó la situació de la llibertat d'expressió a Espanya a on en els darrers anys s'han encausat més de vint casos d'artistes per situacions semblants (Pablo Hasél, Willy Toledo, Santiago Sierra, el cas *Fariña*, el cas *Titellaires*, etc.). Tot plegat, s'ha atret l'atenció d'Amnistia Internacional i d'altres organitzacions de defensa dels drets humans, i també de tots els mitjans de comunicació nacionals i internacionals, escrits i audiovisuals, per no dir res de centenars de plataformes, fòrums i associacions d'opinió en línia. Es vulgui o no, Valtònc ara ha esdevingut un *raper* conegut arreu del món i un símbol de la llibertat d'expressió i els seus possibles límits.

Valtònc va néixer a Sa Pobla, localitat del Pla de Mallorca situada al marge de les rutes del turisme i, fins i tot ara —ja de ple en el segon mil·lenni—, dedicada en gran part a l'agricultura. De fet, durant anys el jove Valtònc va treballar en un negoci el lema del qual és "Pagesos de tota la vida". Conegudes són a Sa Pobla les seves mongetes i fraules, però sobretot les patates. La fauna, segons *Viquipèdia*, presenta genetes i mostels, però també —Déu n'hi do!— tortugues i serps d'aigua, granots i calàpets per mor de l'Albufera. Per Sant Antoni, a Sa Pobla es menja *espinagada*, una coca de bledes, espinacs, julivert i en alguns casos anguiles. I també per Sant Antoni surten uns dimonis furibunds que Tripadvisor recomana com la gran atracció per al turista en potència. Amb una dinàmica delegació de l'Obra Cultural Balear, baluard del pancatalanisme a les Balears, si hi ha un poble a Mallorca que té trets identitaris excepcionals, és Sa Pobla, començant per l'article salat del topònim.

Al mateix temps, emperò, Sa Pobla, pot dir-se, ha quedat al marge del consumisme conspicu d'altres municipis més turístics i opulents,

que presumeixen de marines amb iots multimilionaris i, vertaders o falsos, gran quantitat de cinturons Gucci i bosses de mà Hermès. Sa Pobla és, tanmateix, un dels pobles d'Espanya amb més percentatge d'estrangers; de fet, un de cada cinc *poblers* és foraster, majoritàriament magrebins. El 2011 l'Ajuntament va prohibir sense embuts la burka i mesos després va restringir els locutors "de moros". Sa Pobla, així, mostra des de fa temps algunes nafres, tant físiques com psicològiques, d'haver perdut el tren de la suposada modernitat.

El rap (o hiphop), una forma d'emetre versos rítmicament sobre una banda sonora pre-enregistrada, va néixer al South Bronx de NY a finals dels anys 70. Mentre els fills de classe mitjana podien comprar-se una flamant guitarra elèctrica Fender, els afroamericans de NY amb molts menys recursos es reunien sense instruments a les ja mítiques *block parties*, on tots els joves del carrer ocupaven un edifici abandonat, endollaven un cable a la xarxa pública i posaven discs sobre els quals un MC (mestre de cerimònies) improvisava lletres ocurrents, en molts de casos de caire polític. Passats prop de quaranta anys, el rap és la *lingua franca* de tots els joves oprimits del món: Palestina, la Xina, l'Iran... Sa Pobla.

¿D'on surt la indignació de les lletres del Valtònc de fa vuit anys? La seva estratègia principal és convertir el relat urbà del rap (NY) en un relat rural (Sa Pobla); de fet, un dels seus primers treballs es titulava *Rap rural* i intentava relacionar la rítmica improvisació del rap en anglès amb el glosat ancestral de Mallorca. En els seus inicis Valtònc va col·laborar, per exemple, amb Mateu Xurí, un dels glosadors i improvisadors de rimes polítiques més originals i destacats dels darrers temps.

Ara, un repte cabdal per a qualsevol artista de rap és arribar a assolir credibilitat. El rap és, o es presenta sempre, com autobiogràfic, com un relat vertader el narrador del qual és també el seu protagonista. Per ad-

Josep Miquel Arenas Beltrán conegut amb el nom artístic Valtònc. Fotografia: Òmnium Cultural.

quirir credibilitat no n'hi ha prou a dir "hi ha pobresa"; cal dir "he patit la pobresa". Els afroamericans tenen un repertori de greuges que és molt superior al de qualsevol jove mallorquí, però això no vol dir que no es percebin aquests ultratges. Als divuit anys, Valtònc va saber identificar perfectament les injúries: un estat espanyol percebut com opressiu; una llengua minoritzada; un segment social al marge de l'opulència dels iots de les marines; i una societat rural que desdenya els immigrants.

La gran dificultat per transmetre aquesta credibilitat és lingüística. Si els afroamericans poden distanciar-se de l'anglès oficial a través de dotzenes de registres ("jove", "urbà", "negre", etc.), el *raper* de Sa Pobla opta per un català (a vegades castellà) bastard que suposadament s'apropa al registre lingüístic de molts joves mallorquins, però sobretot magrebins i llatinoamericans, en un hipotètic galimaties poliglòt de locutori moro de Sa Pobla el 2012. Amb aquest idiolecte s'expressen les frustracions de mileuristes, la precaritat laboral, la feina invisible de les

kellys, les hipoteques absurdament fixades a quaranta anys i llavors també la ideologia "republicana", antiespanyola, comunista i prosoviètica. El còctel no és coherent. Però l'art, a vegades no ho és, sobretot quan qui el fa té divuit anys.

Des de fa un cert temps, Josep Miquel Arenas Beltrán diu que Valtònc és un *performer* i que ell ja l'ha superat, sense negar-lo. El Josep Miquel d'ara, més madur políticament, ha canviat la bel·licositat del rap per un discurs polític més matissat, desplegat sobretot a través de les xarxes socials, i assaonat per l'edat i —qui ho hauria dit mai!— pels polítics convergents a l'exili. Josep Miquel ara sopa amb Puigdemont i fa paelles amb Rahola, va a l'estrena de la pel·lícula *Miss Dalí* com a convidat especial i gaudeix, com no podria ser d'altra manera, de les *moules et frites*, que també és el títol d'un dels seus darrers treballs discogràfics. Els provocatius tatuatges de bandoler adolescent ara es tapen amb camises de Ralph Lauren i Lacoste. Se'n penedeix d'haver escrit lletres misògines, però no de les suposades injúries a la Corona, ni el suposat enaltiment del terrorisme, que ell considera com a pura i clara llibertat d'expressió. Josep Miquel ja no és Valtònc. ■

Antoni Pizà (Felanitx, 1962) és director de la Foundation for Iberian Music al Barry S. Brook Center for Music Research and Documentation del Graduate Center de la City University of New York (CUNY)